

Demokratik Gerilemeye İlişkin Yaklaşımlar Ve Gerilemenin Sonuçları

Approaches to Democratic Regression and Consequences of Regression

*Fatih TEKİN**

Başvuru Tarihi: 07.04.2022

Kabul Tarihi: 12.05.2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Özet

Son yıllarda ortaya çıkan pek çok tali sorunun ana kaynağı özgürlükçü ve çoğulcu demokratik anlayışların gerilemesi ve bir çeşit popülist eğilimlerin yükselişidir. Liberal demokratik normların gerilemesi ve otoriter tarza sahip demagog siyasetçilerin yükselişi ile birlikte dünya popülizmin etki alanı içine girmiştir. Asıl büyük tehlike ise popülizmin ülkeleri yeniden otoriter rejimlere sürüklemesidir. Bu çalışmada günümüzdeki demokratik gerilemeyi tarif etmeye çalışan illiberal demokrasi, rekabetçi otoriteryenizm ve siyasal popülizm olmak üzere üç temel kavram çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Bu üç temel kavramın muhtevası bağlamında gerek ulusal politikalarda gerekse uluslararası politikada baş gösteren etkiler ve sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dünya'daki demokratik gerileme, toplumları daha içe kapalı hale getirmektedir. Güvenlikleştirme pratikleri güç kazanmaktadır. Kuvvetler ayrılığı prensibi pek çok demokratik yönetimde giderek aşınmaktadır. Siyaset, ötekine karşı nefret söyleminin hâkim olduğu bir iklimde kutuplaştırıcı bir etkiye sahip olmaktadır. Uluslararası siyaset de benzer kutuplaştırıcı ve ötekileştirici etkiler görülmektedir. Kimlik siyaseti, yabancı düşmanlığı ve nefret söylemi güç kazanmaktadır. Ayrıca silahlanma yarışı hızlanmakta ve başına buyruk liderler uluslararası barış için bir tehdit olarak görülmektedir. Devletlerin içyapılarının dış politikalarını etkileyeceği düşüncesinden hareketle demokratik yönetimlerdeki zafiyetler ve demokrasilerin işlevsel niteliklerini kaybetmeleri uluslararası barışa da zarar verecektir.

Anahtar Kelimeler: İliberal Demokrasi, Rekabetçi Otoriteryenizm, Popülizm, Demokratik Gerileme, Post-Demokrasi.

* İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, YÖK 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terör Öncelikli Alan Araştırma Görevlisi, fatihtekin@inonu.edu.tr, ORCID:0000-0003-2227-0784

Abstract

The main source of many secondary problems that have emerged in recent years is the decline of liberal and pluralist democratic understandings and the rise of a kind of populist tendencies. With the decline of liberal democratic norms and the rise of authoritarian demagogue politicians, the world has come under the influence of populism. The real danger is that populism will drag countries back to authoritarian regimes. In this study, three basic concepts, namely illiberal democracy, competitive authoritarianism and political populism, which try to describe the current democratic decline, are discussed in various aspects. In the context of the content of these three basic concepts, the effects and results that emerged in both national and international politics were tried to be revealed. The democratic regression in the world is making societies more introverted. Securitization practices are gaining strength. The principle of separation of powers is gradually eroding in many democratic governments. Politics has a polarizing effect in a climate dominated by hate speech against the other. Similar polarizing and marginalizing effects are seen in international politics. Identity politics, xenophobia and hate speech are gaining strength. Also, the arms race is accelerating and maverick leaders are seen as a threat to international peace. Considering that the internal structures of the states will affect their foreign policies, the weaknesses in democratic administrations and the loss of the functional qualities of democracies will also harm international peace.

Keywords: Illiberal Democracy, Competitive Authoritarianism, Populism, Democratic Regression, Post-Democracy.

Giriş

Dünya siyasal popülizmin çekim alanına girmiştir. Günümüzün politik sarsıntıları otoriter eğilimlerin büyük destek gördüğü büyük bir enerjiyi ortaya çıkarmıştır. Küresel terörün yükselişinden Brexit'e kadar pek çok siyasi farklılaşmanın yerel birçok sebebi bulunsa da temelde ortak bir paydaya işaret ettiğini söylemekte yarar vardır. İçinde bulunduğumuz süreçte etik kaygılar önemini yitirmiş durumdadır (Mishra, 2017, s.128).

ABD'de ilk siyahi başkanın seçilmesinden sonra ilk kadın başkanın da seçilmesine çok az kalmıştı ancak onun yerine kadınlardan ve yabancılardan nefret eden, duygularını kontrol edemeyen, paranoyak bir gayrimenkul girişimcisi göreve geldi. Donald Trump, pek çok açıdan Batı'nın kendine dair tanımlarının dışında bir profile sahiptir (Natchtwey, 2017, s.155). Yalnızca ABD'de değil bütün Batı ülkelerinde hatta dünyada Trump gibi liderlerin yükselişine tanıklık edilmeye başlanmıştır. Kimlik siyaseti yükselmeye, yabancı düşmanlığı artmaya, başına buyruk lider davranışları ve otoriterleşme eğilimleri hızlanmaya başlamıştır.

Siyasal popülizm, demokratik rejimlerin içinde ortaya çıkan bir politik harekettir. Çoğulcu demokrasiyi ve demokratik değerleri içeriden çürüten bir tahtakurusu gibi kemirmektedir. Popülist hareketler tarihin farklı dönemlerinde otoriter yönetimlere dönüşmüştür. Aslında liderlerin elini güçlendiren popülist hareketler demokrasi içindeki otoriter eğilimlerdir.

Günümüzde demokratik değerlerin erozyona uğraması, kuvvetler ayrılığı prensibinin pek çok ülkede önemsiz hale gelmesi, kimlik siyasetinin yükselişe geçmesi popülizmin yükselişiyle ilişkilidir. Çoğulculuk yerini çoğunlukçuluğa bırakmaktadır.

Günümüzde Samuel Huntington'un tabiriyle üçüncü demokrasi dalgasının ters dalgası dünyanın üzerinde dolaşmaktadır. Ülkeler özgürlüklerden, liberal değerlerden ve çoğulcu demokratik anlayışlardan uzaklaşmaya başlamıştır. Bu durum uluslararası politikayı da derinden etkilemektedir.

Demokratik ülkelerin yöneldiği bu sapma son dönemlerde literatürde çeşitli isimlerle anılmaktadır. Bu çalışmada illiberal demokrasi, rekabetçi otoriteriyenizm ve siyasal popülizm kavramları açıklayıcı kavramlar olarak seçilmiştir. Çünkü literatür incelendiğinde son dönemde dünyadaki demokratik gerilemeye ilişkin konular temelde bu üç kavram çerçevesinde ele alınmaktadır. Ancak örnek olay olarak seçilen ülkeyi kimi araştırmacılar illiberal demokrasi, kimi araştırmacılar rekabetçi otoriteriyenizm, kimi araştırmacılar ise siyasal popülizm üzerinden açıklama eğilimindedir. Demokratik gerilemeyi tarif etmeye çalışan bu üç kavrama dikkatle bakıldığında popülizm bir siyasi anlayışı ifade ederken, rekabetçi otoriteriyenizm bu siyasi anlayıştan ziyade pratikteki siyasi durumu ifade etmektedir. İlliberal demokrasi ise siyasi alandaki rekabete odaklanmak yerine siyasal hak ve özgürlüklere odaklanmaktadır. Dolayısıyla günümüzdeki demokratik gerilemeyi incelerken bu üç yaklaşım özünde birbiriyle çelişmediğinden meselenin sadece bir boyutuna odaklanarak açıklamaya çalışmak yeterli olmayacaktır (Ewing, 2022; Levitsky ve Loxton, 2013; Duckitt, Krauss ve Heled, 2012; Bieber, 2018; Giersdorf ve Croissant, 2011, Mainwaring, 2012, Kapidžić, 2019, Özbudun, 2015; Castaldo, 2020; Esen ve Gümüşçü, 2016; Shafi ve Subedi, 2020; Andrews ve Honig, 2019).

Çalışmanın amacı çoğulcu demokrasiden uzaklaşmanın demokratik değerlerde oluşturduğu tahribatı ortaya koymak ve bu tahribatın uluslararası siyaseti nasıl etkilediği ve şekillendirdiğine yönelik varsayımlarda bulunmaktır. Bu bağlamda öncelikle demokrasi ve demokraside bulunması gereken niteliklere değinilmiş, akabinde demokratik ilerleme ve gerilemenin tarihsel boyutu aktarılmıştır. İlliberal demokrasi, rekabetçi otoriteriyenizm ve siyasal popülizm kavramları tanıtıldıktan sonra popülizmin son kerteedeki yükselişi ele alınmıştır. Bu bağlamda ulusal ve uluslararası politikada ortaya çıkan semptomlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Demokrasi Kavramı

Demokrasi, toplumun var olan sorunlarını çözme hususunda, insanlık tarihi boyunca uygulanmış yönetim biçimleri içinde en iyi yönetim biçimi olarak değerlendirilmektedir. Demokrasi iktidarın halkın elinde olduğu veya halk tarafından özgürce seçilen temsilciler aracılığıyla halkın bu iktidar gücünü kullandığı bir yönetim

sistemidir. Bir başka ifadeyle demokrasi bir kuruluşu ya da kurumu etkileyen kararların alınmasında o grubun üyelerinin bu karar verme sürecine dâhil edilmesi gerekliliğini ve bu üyelerin eşit hakka sahip olduğu iddiasını savunan bir yönetim biçimidir.

Halkın yönetimi anlamındaki Yunanca bir ifade olan demokrasi sözcüğü, demos (halk) ve kratia (iktidar) sözcüklerinin birleşiminden türemiş bir sözcüktür (Yayla, 2017, s.45). Demokrasinin tek bir tanımı bulunmamaktadır. En sık başvurulan tanımlardan biri Abraham Lincoln'ün, 1860 Gettysburg konuşmasında "halkın halk için halk tarafından yönetimi" şeklindeki tarifidir (Heywood, 2007, s.53).

Robert Dahl, demokratik sürecin işleminin beş temel kriteri olduğunu ileri sürmektedir. Bunlar; etkin katılım, oy kullanma eşitliği, bilgi edinebilme, gündemin kontrolü, yetişkinlerin dâhil olmasıdır. Bunların hepsi bir topluluğun politikalarını belirlemede siyasal bakımdan eşit olması için gereklidir. Yani bu ölçütlerden herhangi biri olmadığında siyasal eşitlik zaafa uğrar (Dahl, 2017, s.48-49).

Demokratik yönetimin temel özellikleri; genel ve eşit oy, siyasal partiler arası rekabet, muhalefet ve düşünce özgürlüğü, seçimlerin düzenli olarak yapılması, yöneticilerin seçimle işbaşına gelmesi ve gitmesidir (Schmidt, 2002, s.21).

Temelde üç farklı demokrasi uygulaması bulunmaktadır. Bunlar; doğrudan demokrasi, yarı doğrudan demokrasi ve temsili demokrasidir. Doğrudan demokraside kanunlar bizzat halk tarafından yapılmaktadır. Kamuya ilişkin kararlar doğrudan halk tarafından alınmaktadır. Antik Yunan'da site devletlerinde doğrudan demokrasiler uygulanmıştır. Yarı doğrudan demokrasi de ise halk temsilciler seçmektedir ancak bazı konularda halk oylamasına başvurulmaktadır. Yarı doğrudan demokrasilerde halkın katılımı üç şekilde gerçekleşmektedir. Bunlar; referandum, halk vetosu ve halk girişimidir. Temsili demokrasilerde ise halk, egemenliğini seçtiği temsilciler aracılığıyla kullanır. Halkın seçtiği temsilciler, halk için halk adına yasa yapmaya yetkilidir.

Demokratik bir yönetimin vazgeçilmez şartları bulunmaktadır. Bir başka deyişle bir yönetimin demokratik sayılması için bir takım temel kriterlere sahip olması gerekmektedir. Birincisi, etkin siyasal makamların halk tarafından seçimle belirlenmesi gerekir. İkincisi, gerçekleştirilen seçimlerin düzenli aralıklarla tekrarlanması gerekir. Üçüncüsü seçimlerin serbest ve adil bir biçimde gerçekleştirilmesi ve seçimlerde gizli oy, eşit oy ve açık sayım ilkelerinin uygulanması gerekir. Dördüncüsü, çok partili bir siyasal hayatın bulunması gerekir. Beşincisi, muhalefetin iktidar olma şansının bulunması gerekir. Son olarak temel kamu hakları tanınmış ve güvence altına alınmış olmalıdır (Gözler, 2012, s.104-105).

Demokratik Değerlerden Yoksun Demokrasiler

Günümüzde dünya çapında liberal demokrasinin frenlenerek popülist otoriter yöneticilerin veya yönetimlerin yükselişe geçtiği bir süreç işlemektedir. Bu yükselişe geçen hareketlerdeki liderler genelde çoğulculuk karşıtı, yabancı düşmanı, ataerkil ve otoriter tarzlarıyla ön plana çıkmaktadır (Appadurai, 2017, s.17-18).

Serbest seçimler, ulusal toplumları açmaya yarayabildiği gibi kapatmaya da yarayabilir. Demokrasi, kaynaştırıcı olduğu kadar dışlayıcı bir mekanizma görevi de görebilir. Günümüzde çoğunlukların, devleti kendi özel mülküne çevirdiği çoğunlukçu rejimler güçlenmekte ve yükselişe geçmektedir. Popülist eğilimler farklı ülkelerde farklı şekillerde işlemektedir ancak bir takım benzerlikleri bulunmaktadır. Popülist fikirlerin yükselişi bu ülkeleri siyasi kutuplaşmaya ve cepheleşen siyasi tarza götürmektedir. Kamuoyunun bireysel değil toplumsal korku ve kaygılara yoğunlaşmasına yol açmaktadır. Siyasal popülizmin yükselişiyle beraber siyasi liderler daha önemli roller oynamaya başlamış ve bu durum kurumlara güvenin azalmasına yol açmaktadır. Korkuların patlaması, 1989 sonrası dünyayı tanımlayan liberalizm ile demokrasi arasındaki birliğin çözülmesi anlamına gelmektedir (Kraşev, 2017, s.98).

Demokratik değerlerin erozyona uğradığı bu dönem, Huntington'un kehaneti olan üçüncü dalganın ters dalgası olarak adlandırılabilir. Samuel P. Huntington, belli tarihsel dönemlerde çok sayıda rejimin demokratik bir rejim haline gelmesini ve yine çok sayıda rejimin demokratikleşme eğilimi yaşamasını demokratikleşme dalgası olarak isimlendirmiştir. Demokratikleşme dalgaları ile birlikte demokratik rejimlere dönüşen ülkelerin belirli bir tarihsel dönemde bir kısmının yeniden demokrat olmayan formlara dönüşmesini ise ters dalga olarak isimlendirmiştir. Huntington'a göre, modern dünyada üç demokratikleşme dalgası gerçekleşmiştir. Birinci dalga 1828-1926 yılları arasında gerçekleşmiş ve bu birinci dalganın ters dalgası büyük bir bölümü iki savaş arası dönem olan 1922-1942 yılları arasında gerçekleşmiştir. İkinci demokratikleşme dalgası 1943-1962 yılları arasındadır ve bu ikinci demokratikleşme dalgasının ters dalgası 1958-1975 yılları arasında gerçekleşmiştir. Üçüncü demokratikleşme dalgası ise 1970'lerin ortalarında başlamıştır (Huntington, 2007, s.10-11).

Birinci demokrasi dalgasının kökenleri Amerikan ve Fransız devrimlerinde yatmaktadır. Buna ek olarak 19. yüzyılda ulusal demokratik kurumların ortaya çıkmasıdır. 19. yüzyıl içinde çok sayıda ülkede demokratik kurumların tedricen geliştiği gözlemlenebilir. Bu uzun soluklu demokratikleşme dalgasının ters dalgası Roma Yürüyüşü ile Mussolini'nin İtalyan demokrasisini yıkmasıyla 1922'de başlamıştır. 1920 ve 1930'lu yıllarda hâkim siyasal gelişme, demokratikleşmeden uzaklaşarak klasik otoriter yönetim biçimlerine yönelme ya da daha sert olan totalitarizm biçimlerinin oluşmasıdır. 1910 yılından önce demokratik kurumlarını oluşturan ülkeler içinde yalnızca Yunanistan bu ters dalgaya yakalanırken, 1910 yılından sonra demokratik kurumlarını oluşturan 17 ülke içinde sadece 4 ülke ters dalgadan kurtulabilmiştir. Bu rejim değişiklikleri, komünist, faşist ve militarist ideolojilerin yükselişinin neticesidir (Huntington, 2007, s.14-15).

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru başlayan ikinci dalga, birinciye göre kısa bir dalgadır. Müttefik devletlerin savaşı kazanmasının akabinde Batı Almanya, İtalya, Japonya, G. Kore ve Avusturya'da demokratik kurumlar teşvik edildi. Ayrıca bu dönemde savaş sırasında Uruguay, 1940'ların sonlarında Türkiye, Yunanistan, Brezilya, Kosta Rika, Arjantin, Venezuela, Peru ve Kolombiya demokrasiye geçtiler. Ancak ikinci ters dalga 1950'lerin sonu 1960'ların başında başladı. 1960 ve 1970'lerde demokrasiden küresel düzeydeki uzaklaşma, çarpıcı nitelikteydi. 1962 yılında 13 hükümet darbe ürünüken 1975'te bu sayı 38 olmuştu. Yine

1958'de 32 ülkede işleyen bir demokrasi bulunurken 1970'li yılların ortalarına gelindiğinde bu ülkelerin üçte biri otoriterleşmiştir (Huntington, 2007, s.16-18).

1974'te Portekiz'de diktatörlüğün sona ermesi, üçüncü demokratikleşme dalgasının başlangıç noktasıdır. Bu dönemden itibaren Avrupa, Asya ve Latin Amerika'da bulunan otuz ülkede demokratik yönetimler yerini otoriter rejimlere bırakmıştır. Yine bu süreçte pek çok otoriter ülkede de önemli liberal gelişmeler yaşanmıştır (Huntington, 2007, s.21). Soğuk Savaş sonrasında da demokratikleşme hızla yayılmaya devam etmiştir.

Ancak günümüzde hem gelişmiş ülkelerde hem de az gelişmiş ülkelerde yaşanan krizler bu demokratikleşme eğiliminin tersine döndüğünün işareti olarak görülebilir. Yani bir başka ifadeyle Huntington'un kehaneti gerçekleşmektedir.

İlliberal Demokrasi

Fareed Zakaria tarafından kavramsallaştırılan illiberal demokrasi, adından da anlaşılacağı üzere, bireysel hak ve özgürlükleri ihlal eden, kuvvetler ayrılığı ve hukuk devleti gibi prensiplerden yoksun özgürlükçü olmayan demokrasileri tanımlamak için kullanılan bir kavramdır (Zakaria, 1997, s.22-24).

İlliberal demokrasi kavramı günümüzdeki demokrasi tartışmalarında önemli referans noktalarından biridir. Zakaria, büyük yankı uyandıran makalesinde, günümüzde az gelişmiş ülkelerdeki demokrasilerin paradoksal bir gelişim gösterdiğini belirtmektedir. Zakaria, az gelişmiş ülkelerde, bir taraftan iktidarların serbest seçimlerle iş başına geldiği demokratik rejimlerin sayısının giderek arttığını belirtirken, diğer taraftan da mevcudiyetini demokrasiye borçlu olan bu hükümetlerin vatandaşlık haklarında kısıtlamalara gittiklerine dikkat çekmiştir. Zakaria'ya göre, bu dönemde baş gösteren en tehlikeli problemlerin başında demokratik yöntemlerle seçilen hükümetlerin, mutlak hâkimiyete ehil olduğu inancıyla hareket ederek kuvvetler ayrılığı ilkesini hiçe sayacak şekilde bütün yetkileri elinde toplamaya ve demokratik hakları kısıtlamaya girişmeleri gelmektedir. Bu yaklaşım ise iktidarı elde eden siyasal grubun her şeyi elde ettiği, kaybeden siyasal grubun da her şeyi kaybettiği bir politik alan oluşturmaktadır. Bu politik alan politikanın dost ve düşman kutuplaşması üzerine kurulduğu, demokratik değerler bakımından olumsuz bir atmosfer ortaya çıkmaktadır. Zakaria'ya göre ihtiraslı politikacıların, toplumsal kutuplaşmayı derinleştiren ve demokratik seçimleri suiistimal eden eğilim, söylem ve pratiklerinin uç noktalara ulaştığı dönemlerde toplumsal yapıda etnik ve dinsel bölünmeler artmakta, demokratik rejim yozlaşmakta ve özgürlükler tehlikeye düşmektedir (Zakaria, 1999, s. 47-55).

Demokratik otoriteryenizm gibi kavramsallaştırmalarla da ifade edilen illiberal demokrasi, hukuk devletini, insan haklarını, kuvvetler ayrılığını, güçlü sivil toplumu, siyasal partiler arasındaki kurumsallaşmış rekabeti ve pek çok liberal demokrasi ilkesini erozyona uğratmaktadır. Yürütmenin güçlü olması ve istikrar üretmesi gerektiği gibi söylemlerle güçlenen bu yaklaşımlar demokrasiyi iktidarların seçimlerle belirlenmesi ilkesine

indirmektedir. Böylece çoğunluk despotizmine dönüşen bir demokrasi anlayışı oluşmakta ve bu da çoğulcu demokrasi anlayışının gerilemesi sonucunda meydana gelmektedir (Ataay, 2014, s. 29).

Rekabetçi Otoriteriyenizm

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte bütün dünyada kritik bir siyasal rejim değişimi dalgası yaşanmaktadır. Geleneksel otoriter rejimlerin varlığının korumasının zorlaştığı bu yeni süreçte Latin Amerika, Afrika, Doğu Avrupa ve Asya ülkelerinde bulunan tek parti rejimleri ve askeri diktatörlükler çözülmeye başlamıştır. Ancak bu çözülme her zaman liberal demokrasilerle sonuçlanmamaktadır. Bu süreçte ortaya çıkan rejimlerin pek çoğunda serbest seçimler ve farklı siyasal partiler bulunmakta yani biçimsel olarak demokratik unsurların bazıları sağlanmakta ancak gerçek anlamda bir demokratikleşme oluşmamaktadır. Bu yeni rejimler hem demokrasinin hem de otoriter rejimlerin unsurlarını bir arada barındırması bakımından hibrit rejimlerdir (Pirili, 2016, s.16).

Rekabetçi otoriteriyenizm, hem demokrasiden hem de tam ölçekli otoriter yönetimden ayırt edilmelidir. Modern demokratik rejimlerde yöneticiler adil ve özgür seçimler yoluyla seçilir, yetişkin yurttaşların oy kullanma hakları bulunur, basın özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğü vardır ve son olarak siyasi makamlar dini liderlerin ve askerlerin vekâleten kontrolüne tabi olmadıkları için seçilmiş irade, yönetme konusunda gerçek bir yetkiye sahiptir (Levitsky ve Way, 2002, s.53).

Rekabetçi otoriteriyenizmde bu kriterlerin ihlali, iktidar ile muhalefet arasında eşit olmayan bir rekabet alanı oluşturacak kadar ciddi düzeydedir. Seçimler düzenli bir şekilde gerçekleştirilse de ve genelde büyük hilelerden uzak olsa da kamu görevlileri sıklıkla devlet kaynaklarını kötüye kullanmaktadır, muhalefet medyada yeterli düzeyde yer bulamamaktadır, muhalefet adayları ve destekçileri sözlü olarak taciz edilir ve bazen seçim sonuçları manipüle edilir. Gazeteciler, muhalif siyasetçiler ve hükümeti eleştiren bir takım kişiler tehdit edilebilir, casuslukla itham edilebilir ve bazen tutuklanabilir (Levitsky ve Way, 2002, s. 53).

Rekabetçi otoriteriyenizm, görünüşte seçim rejimleri olarak adlandırılan rejimlerden farklıdır. Bu tür rejimler; sahte demokrasi, sanal demokrasi, seçim otoriterliği gibi isimlerle adlandırılmaktadır. Bu tür rejimler tam ölçekli otoriteriyen rejimlerdir. Bu tür rejimlerle rekabetçi otoriteriyenizm arasında bir takım farklar bulunmaktadır. Rekabetçi otoriteriyenizmde muhalefetin iktidara gelebilme imkânı bulunur. Çünkü rekabetçi otoriter rejimlerde demokratik kurumlar bulunmakta ve muhaliflerin periyodik olarak meydan okuyabileceği, zayıflayabileceği veya iktidarı yenebileceği rekabet alanları bulunmaktadır. Bu alanlar; seçimler, parlamentolar, yargı ve medyadır (Levitsky ve Way, 2002, s.54). Rekabetçi otoriter yönetimlerde iktidarlar, aşırı hak ihlallerine gitmediği sürece, seçimleri iptal etmediği sürece ve açık bir şekilde seçimlerde hile yapmadığı sürece otoriter bir yönetim adlandırılmaz ancak demokratik yönetimler de değildir (Levitsky ve Way, 2002, s.58).

Popülizm Kavramı ve Özellikleri

Ekonomik ve siyasal seçkincilik karşıtlığı olarak tanımlanabilecek olan popülizm, kendilerini sıradan halka dayandıran ve erdemin sıradan halkta olduğuna inana siyasi düşünce tarzını ifade eden bir kavramdır. Popülizm, çoğulcu demokrasinin karşıtıdır ve otoriter demokrasi olarak görülmektedir (Heywood, 2007, s.362).

Popülist hareketler, iktisadi, siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarda ani bir değişim baskısına karşı çıkanların halkın tamamının çıkarları için iktidarı hedefledikleri hareketlerdir. Popülizme göre ahlakın ve erdemin kalesi, beşiği, neşet ettiği yer halktır ve popülist hareket idealleştirilmiş halkın temel değerlerine dönmeyi arzulamaktadır (Toprak, 1992, s.5).

Popülist hareketlerin üç temel niteliği bulunmaktadır. Birincisi devleti yani iktidarı elde etmeyi hedeflerler. İkincisi kendi destekçilerini korumak için yolsuzluğa ve iltimasa başvururlar. Üçüncüsü ise sivil toplumun baskı altına alınması için sistemli bir çaba gösterirler. Şüphesiz otoriter liderler de benzer uygulamalara girişmektedir. Ancak popülistlerin onlardan ayrılan yönü, seçim sonuçlarının arkasına sığınarak kendi yönetimlerinin halkın hakiki temsilcisi olduklarını söyleyerek meşrulaştırmalarıdır (Müller, 2019, s.16).

Popülistler yekpare halk adına konuştuklarını ve bunu da demokrasi için yaptıklarını ileri sürerler. Ancak bu yaklaşıma göre demokrasi, popülist liderlerin arzularının bir ifadesi olarak ele alınır. Popülistler, sadece elitlere karşı tüm halkı temsil ettiği iddiasına yaslanmaz. Çünkü popülistler halkın tamamı yararına iktidar pratiklerini istemekle kalmaz, buna ek olarak liderlerinin zaten bizzat idealize edilen halkın vücut bulmuş hali olduğuna ve halka vekâleten tüm kararları alması gerektiğine inanırlar (Finchelstein, 2019, s.20-21). Halk için ve halk adına karar alan milli bir lideri savunan popülizme göre; kuvvetler ayrılığı, basın özgürlüğü ve hukuk devleti önemli değildir. Yani denilebilir ki popülizm demokrasiye meydan okur ama demokrasiyi seçimlere endekslediği için şekilsel açıdan savunmaya devam eder (Finchelstein, 2019, s.24).

Popülistler, çoğulculuk karşıtı bir yaklaşıma sahiptir ve halkı sadece ve sadece kendilerinin gerçekten temsil iddiasındadırlar. Bu sebeple politik alandaki rakiplerini yozlaşmış ve ahlaksız elitler olarak çerçevesizler. İktidarda olan bir popülist harekete göre hiçbir muhalif meşru değildir. Çünkü onlara göre halk yararına hareket eden tek odak kendileridir bu sebeple kendilerini halkın yüzde yüzü olarak değerlendirirler. Kendilerini desteklemeyenleri idealleştirilmiş halkın bir parçası olarak kabul etmeyerek çoğulculuk karşıtlığını meşrulaştırmak isterler (Müller, 2019, s.36-37).

Popülist liderler, yönetimler ve kitleler; tasvip etmedikleri her şeyi medyanın hezeyanları, idealize edilen halka, lidere ve vatana yönelik iç ve dış komplolar olarak nitelendirirler. Böylece popülizm, faşizmdeki gibi gerçeği görgül olarak tespit etmeyi reddetme şeklindeki geleneksel tutumla benzeşmektedir. Popülizmin idealize edilmiş halk anlayışına göre muhalifler halk karşıtı şeklinde algılanmaktadır. Muhalifler, bilinçli ya da bilinçsiz oligarşik elitlerin ve dış güçlerin safında yer alan can düşmanlarının bir parçası haline dönüştürülür (Finchelstein, 2019, s.22-23).

Popülistlerin çoğu galip geldiklerinde bile mağduru oynamaya devam etmektedir. Çoğunluklar mağdur azınlıklar gibi davranmaktadır. İktidara gelen popülistler, kutuplaştırma ve ayrıştırma siyaseti izler ve insanları büyük gün olarak betimledikleri bir mücadeleye hazırlamaya çalışır. Böylece siyasal çatışmayı büyük bir amaç için yaptıkları iddiasıyla meşrulaştırmaya çalışır ve taraftarlarını konsolide etmek isterler (Müller, 2019, s.60).

Kimilerine göre popülizm demokrasilerde değil eşitsiz demokrasilerde ortaya çıkmaktadır. Eşitsiz demokrasi, gelir dağılımındaki adaletsizliğin bir uçuruma dönüştüğü ve demokratik temsilin meşruiyet kaybettiği yerlerde gelişen siyasi bir formdur. Popülizm demokrasinin altını oymaktadır ancak onu yıkmamaktadır eğer yıkarsa popülizm olmaktan çıkar ve diktatörlük gibi başka bir forma dönüşür (Finchelstein, 2019, s.31).

Popülizmin, faşizm ile bir takım benzer özellikleri bulunmaktadır ancak popülizmi faşizm olarak nitelendiren yaklaşımlar hatalıdır. Popülizm tıpkı faşizm gibi kendi siyasi pozisyonunu meşru yegâne pozisyon olarak kabul etmektedir. Popülizmin tek bir hakikati vardır, o da lider ve ulusun tek bir bütünü teşkil etmesidir. Popülizmin nazarında çoğunluğun tekil iradesi başka bir bakış açısını kabul edemez. Bu açıdan düşünüldüğünde faşizm gibi popülizm de liberal ve sosyalist düşüncelere bir cevap niteliğindedir. Yine faşizm gibi popülizm de muhalefet için meşru bir siyasi alan öngörmemektedir. Ancak muhalefetin meşruluğunu reddediş retoriktir. Ancak bu retorik olmaktan çıkıp resmen düşman olarak ilan etme ve şiddet evresine geçerse işte o zaman popülizmin faşizme veya bir başka otoriter baskı rejimine dönüştüğünden söz edilebilir. Yani popülizm tümüyle anti demokratik bir hale geldiğinde popülizm olmaktan çıkar. Bu bağlamda popülizm otoriter bir demokrasi biçimiye faşizm şüphe götürmez bir şekilde otoriter bir rejimdir (Finchelstein, 2019, s.31-32).

Popülist partilerin, kitleler üzerindeki cazibesi mutlak zaferler vaat etmeleridir. Kuvvetler ayrılığı gibi prensipleri, iktidardakilerin hesap vermelerini sağlayacak bir mekanizma olarak değil de yozlaşmış elitlerin seçim vaatlerini yerine getirmekten kaçınmak için uydurduğu bir bahane olarak sunarlar. Dolayısıyla kuvvetler ayrılığını yıkmayı, mahkemeleri, bankaları, basını ve sivil toplumu boyundurukları altına almayı amaçlarlar. Ancak popülist partiler yalnızca acımasız galipler değildir. Aynı zamanda ahlaksız mağdurlardır. Çoğunluğu temsil ettiklerine dair inançları, seçim mağlubiyetini kabul etmelerini zorlaştırır. Böylece seçimler giderek daha tartışmalı bir hale gelmektedir ve yalnızca “bizim kazandığımız seçimler adildir” zihniyeti yükselmektedir (Krastev, 2017, s.99).

Popülist yönetimler kendilerine istikrar güvencesi sağladıkları kitleden sabır, sadakat ve oy talep ederler. Kendilerine destek vermeyenleri ise ötekiler olarak ilan edip yeni türde güvencesizlikler yaratırlar (Balta, 2019, s.25).

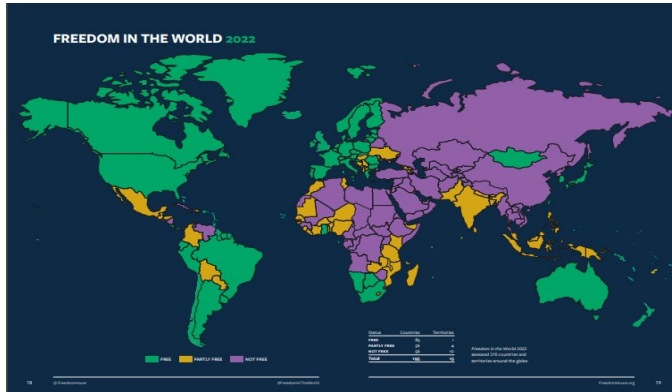
Popülist Siyasetin Önlenemez Yükselişi

İkinci Dünya Savaşı'ndan beri önemli ölçüde liberalleşen ve demokratikleşen Batı toplumlarında dahi günümüzde radikalleşme eğilimleri görülmekte, popülist anlayışlar güçlenmektedir. Almanya, Fransa, Avusturya, Macaristan, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık gibi ülkelerde küreselleşme, dinsel ve etnik çoğulculuk, dünya ekonomisine eklenme, bireysel hak ve özgürlüklerin kapsamının genişletilmesi,

cinsel çeşitliliğe tolerans, devletin dini ve etnik yapıları tarafsız olması gibi liberal demokrasinin pek çok ilkesi sorgulanmaktadır. Batı liberalizmi dışındaki Rusya, Filipinler gibi ülkelerde ise şovenist, saldırgan, popülist liderlerin güçlendiği, hukuk devleti prensibinin itibarsızlaştırıldığı, insan haklarının hiçe sayıldığı daha vahim bir tablo görülmektedir (Illouz, 2017, s.69).

Batı demokrasilerindeki toplumlar kendi liberal demokratik sistemlerinin olumlu sonuçlar ürettiğine daha az inanmaya başlamışlardır. Küresellik ve açıklık yerini sınırların kapanmasına ve korumacılığa bırakmaktadır. Liberal olmayan güçlerin yükselişe geçtiği bir dünyaya doğru gidilmektedir. Pek çok Batı ülkesinde popülist partiler seçimlerde başarılar göstermekte ve liberal statüko karşıtlarının iktidar yürüyüşünün başladığına yönelik işaretler ortaya çıkmaktadır. Böylece liberal demokrasinin değerleri olan çoğulculuk ve özgürlük önemsiz hale gelmektedir. Popülistler, Batı’da bir korku iklimi oluşturmakta ve siyasi ajitasyonlar aracılığıyla seçmenlerin hoşnutsuzluklarına oynamaktadır. Böylece demokrasilerin içinde doğan popülizm, demokrasileri yavaş yavaş tüketmekte yani bir başka ifadeyle demokrasi demokrasinin kurdu haline gelmektedir (Arıboğan, 2018, s.166).

Freedom House’un raporlarına göre art arda 16 yıllık bir demokratik gerileme yaşanmakta ve küresel ortalama puan her yıl azalmaktadır. 20. yüzyılın sonlarında Soğuk Savaş’ın sona ermesi, demokratikleşme dalgasını kolaylaştırdı, ancak bu süreçte ilerleme kaydeden ülkelerin büyük bir kısmı ilerleyen yıllarda bunu sürdürememiştir. Bu toplumlarda bir güven krizi yoğunlaşmaktadır. Çok sayıda insan, günümüzde demokrasinin çıkarlarına hizmet ettiği konusunda şüphelerini dile getirmektedir. 2021 yılında toplam 60 ülkenin özgürlük puanlarında düşüş yaşanmış ve yalnızca 25 ülke puanını arttırabilmiştir. Günümüzde dünya nüfusunun sadece %20’si özgür ülkelerde yaşarken yaklaşık %38’i özgür olmayan ülkelerde yaşamaktadır ki bu 1997 yılından beri en düşük orandır. Bu demokratik gerileme döneminde yetkilerin kötüye kullanımı ve insan hakları ihlallerine yönelik kontroller aşınmıştır. Demokratik ortamlardaki anti demokrat liderler, seçmenlerinin yaşam tarzlarındaki değişim korkuları üzerinde oynayarak ve seleflerinin başarısızlıklarını vurgulayarak siyasi sistemleri yeniden şekillendirmeye veya manipüle etmeye çalışmaktadır (Freedom House, 2022, s.1-7).

Şekil 1. Dünya Özgürlük Haritası 2022 (Freedom House, 2022: 18-19)

Post-demokrasi gibi adlandırmaların yapıldığı bu yeni dönemin temel niteliği seçmenlerin pasif, hareketsiz ve hatta kayıtsız rol oynaması ve sadece önlerine gelenlere tepki vermesidir. Seçimler hala geçerliliğini koruyup hükümetleri değiştirebilmekte ancak geniş kitlelerin seçimlerle ilgili düşünceleri sıkı bir kontrol altında tutulmaktadır. İkna yöntemleri konusunda uzmanlaşmış rakip takımlar, seçmen kitlelerini yönlendirmekte ve kamuoyunda kendi belirledikleri konuların ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Politika, bu seçim oyununun arka planında seçilmiş hükümetler ve iş dünyasının çıkarlarını temsil eden elitler arasındaki alışverişle şekillenmektedir. Bütün bunlara rağmen var olan sistem kendini özgür seçimlerin varlığı ile meşrulaştırmaktadır (Crouch, 2004, s.4).

İnsanların en genel haliyle “biz” ve “onlar” biçimindeki ötekileştirme pratikleri yani uzlaşmaz oluşları insanlık tarihinin vazgeçilmez bir özelliğidir (Bauman, 2017, s.37). Eğer “biz” olarak tanımlanan bir şey varsa mutlaka “onlar” olarak tanımlanan bir şey de olmak zorundadır. Siyasal popülizmin varlık nedeni de bu ontolojik bağlamla ilişkilidir. Dolayısıyla siyasal popülizm çağında yaşanan ekonomik, toplumsal ve kültürel krizler ötekileştirme pratikleri üzerinde etkili olmakta ve kimlik siyasetinin yükselişine tanık olunmaktadır.

2016 yılında Donald Trump gibi bir figürün ABD başkanlık seçimlerini kazanması, pek çok kişiye göre popülist hareketlerin ilerici hareketlere karşı zaferi şeklinde algılanmıştır. Yine Brexit referandumu da bir zamanlar hâkim olan kozmopolit fikirleri yıkmayı amaçlayan yerel dar görüşlülük göstergesi şeklinde görülmüştür. Bununla birlikte popülist hareketlerin ilk belirtilerinin yaklaşık yirmi yıl önce Avrupa’da da görülmeye başladığı belirtilmelidir. 1999’da Jörg Haider’in partisi FPÖ, Avusturya genel seçimlerinde ikinci olmuş ve ÖVP’li şansölye Wolfgang Schüssel’in liderliğinde sağ bir koalisyon oluşmuştur. 2002 yılında Jean-Marie Le Pen, her ne kadar Jacques Chirac karşısında kaybetse dahi Fransa’da cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ikinci tura kalmayı başarmıştır. Dolayısıyla neoliberal küreselleşmeyle ilgili memnuniyetsizliğin hiç de azımsanamayacak bir süre boyunca gerek sağda gerekse solda bulunduğu söylenebilir (Della Porta, 2017, s.44).

Donald Trump’ın seçimleri kazanması, neo-liberal hegemonyanın çöküşüne işaret eden bir dizi çarpıcı siyasi başkaldırıdan yalnızca biridir. Benzer başka olaylar arasında, Birleşik Krallık’taki Brexit referandumu, İtalya’da Renzi reformlarının reddedilmesi ve Fransa’da Ulusal Cephe’nin yükselişi sayılabilir. İdeolojileri ve nihai amaçları bakımından farklılıklar görülse de kitlelerin bu başkaldırıların ortak bir hedefi bulunmaktadır. Hepsi şirket küreselleşmesini, neoliberalizmi ve bunların savunucusu olan siyasi kurumları reddetmektedir. Tüm bu hareketlerde, seçmenler günümüzdeki finansal kapitalizmin karakteristik öğeleri olan kemer sıkma politikalarına, serbest ticarete, yıkıcı borçlanmalara ve düşük ücretli, güvencesiz işlere karşı çıkmaktadır. Bu seçmenlerin oyları da kapitalizmin bu tarzının içinde bulunduğu nesnel yapısal krize muadil olabilecek öznel politikaları temsil etmektedir (Fraser, 2017, s.59).

Siyasi ve toplumsal kutuplaşmalar genelde kriz zamanları ortaya çıkmaktadır. Aslında toplumsal hareketlerin çoğunda sağ ve sol siyasetlerin eş zamanlı ortaya çıktığı söylenmektedir. Siyasal popülizm çağında Brexit kararı veya Trump’ın kampanyalarının bir popülist politika olarak mı yoksa gerçekten popülist hareketler olarak mı adlandırılacağı tartışmalı bir konudur (Della Porta, 2017, s.45).

Sonuç

Avrupa’da aşırı sağın önlenemez yükselişi ve tüm dünyada siyasal popülizmin yükselişi öncelikle toplumların kıyı kesimlerinde başlayan daha sonra toplumun tamamına memnuniyetsizlikler olarak yayılan fikirlerin bir sonucuydu. Bu sonucun doğurduğu potansiyel çoğunluklar, birikerek çoğulcu demokrasiyi tehdit eder hale geldi. Günümüzde otoriterleşme eğilimlerinin yükselişi ve kimlik siyasetinin artışı bir sebep değil bir sonuçtur (Misik, 2017, s.144).

Bu sonuç kimilerine göre demokratik sol partilerin başarısızlığının bir sonucu, kimilerine göre neoliberal önermelerin, vaatlerini yerine getirememesinin bir sonucu ve kimilerine göre de küreselleşmenin ve açıklığın toplumlar nazarında hoş karşılanmadığının bir sonucudur.

Siyasal popülizmin ve özgürlükçü olmayan demokrasinin dünyada hızla yayılması uluslararası siyasetin yeni yapısını da biçimlendirmektedir. 11 Eylül Saldırıları’ndan sonra ABD’nin uluslararası arenada görelî gücünün azaldığı tartışmaları başlamıştır. Daha sonra Vladimir Putin’in 2007 yılında 43. Münih Güvenlik Konferansı’nda tek egemenin olmasının tek efendinin olduğuna ve bunun yanlışlığına vurgu yaparak karşı çıkması, dünyanın yeniden çok kutupluluğa doğru evirildiğinin işareti.

Uluslararası siyasette yeni büyük güçlerin sahne almaya başlamasıyla Amerika’nın tek kutuplu anı sona ermektedir. Bu yeni çok kutupluluk evresinde eş zamanlı olarak özgürlükçü olmayan demokrasiler yükselişe geçmektedir. Neoliberal değerlerin ve liberal demokrasinin kan kaybettiği dönemde uluslararası siyasetin de çok kutupluluğa evrilmesi küresel politikaları ciddi bir şekilde etkilemektedir.

Bu dönemde diplomasi ve diplomatik ilişkiler gergin bir zemin üzerinde ilerlemektedir. Duvarlar ve gümrük duvarları örülmektedir. Kimlik siyaseti ve yabancı düşmanlığı yükselişe geçmektedir. İdealist önermelerin anlamını yitirmeye başladığı günümüz dünyasında silahlanma yarışı hız kazanmakta ve başına buyruk liderler uluslararası politikada sert tavırlar ortaya koymaktadır. Ticaret savaşlarının, siber savaşların, vekâlet savaşlarının ve hibrit savaşların yaşandığı bu dönemde uluslararası güvenliği sağlama çabaları ikinci plana itilirken ulusal güvenlik politikaları daha keskin bir biçimde uluslararası politikaya egemen olmaya başlamıştır. Bu durum uluslararası siyasette serin savaş (cool war) olarak adlandırılmaktadır.

Popülizme ve yabancı düşmanlığına yol açan etkenlerden biri de dış politikayı içselleştirme ve dışsallaştırma problemi. Dış politikadaki iç/dış ayrımı belirginliğini yitirdikçe içselleştirme ve dışsallaştırma problemi ortaya çıkmaktadır. İçselleştirme, bir dış meseleyi karar vericilerin söylemleriyle kamuoyunun zihninde bir iç mesele olarak inşa etmeyle başlar. İç sorunu dışsallaştırma ise siyasi karar vericilerin üstesinden gelemediği sorunların dış kaynaklı olduğu gerekçesini ileri sürerek başarısızlığın yaratacağı siyasi sorumluluktan kaçınması yolunu açmaktadır. İçselleştirme ve dışsallaştırma sürecinde kullanılan söylemler, siyasal karar alıcılar ve onların pozisyonlarına aday olan siyasi rakipleri arasındaki kavgayı bütün topluma yaymaktadır.

Ötekileştirmenin doğurduğu kavga toplumu da kutuplaştırmaktadır. Buna ek olarak dışarıya karşı içeride birlik oluşturulması gerektiği söylemi popülizmi pekiştiriyor. Dış meselede siyasal karar alıcıları eleştirenler içeride hizipçilik suçlamasıyla karşı karşıya kalıyor.

Demokratik değerlerden uzaklaşılmasıyla, uluslararası siyasetin barış için çok riskli bir evreye girdiği söylenebilir. Putin liderliğindeki Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi örneğindeki gibi popülist anlayışlar ve özgürlükçü olmayan demokrasiler büyük savaşlara yol açabilecek kadar ciddi bir tehlikedir. Dolayısıyla neoliberal bir önermeyle devletlerin içyapısının uluslararası siyasetin biçimini derinden etkilediği söylenilebilir.

Kaynakça

Andrews, S., ve Honig, L. (2019). Elite Defection And Grassroots Democracy Under Competitive Authoritarianism: Evidence From Burkina Faso. *Democratization*, 26 (4), 626-644.

Appadurai, A. (2017). Demokrasi Yorgunluğu. Heinrich Geiselberger (Ed.), *Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma* içinde (s. 17-29). (Çev. Merisa Şahin vd.). İstanbul: Metis Yayınları.

Arıboğan, D. Ü. (2018). *Duvar*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Ataay, F. (2014). Majoriteryenizm ve Demokrasinin Geleceği. H. Aliyar Demirci, İsmet Parlak, Nigar Değirmenci (Ed.), *Siyaset Bilimi Araştırmaları, Teori ve Türkiye Uygulamaları* içinde (s. 29-36). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Balta, E. (2019). *Tedirginlik Çağı: Şiddet, Aidiyet ve Siyaset Üzerine*. İstanbul, İletişim Yayınları.

Bauman, Z. (2017). Nesnesini ve İsmi Arayan Semptomlar. H. Geiselberger Heinrich Geiselberger (Ed.), *Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma* içinde (s. 30-43). (Çev. Merisa Şahin vd.). İstanbul: Metis Yayınları.

Bieber, F. (2018) Patterns of Competitive Authoritarianism in The Western Balkans, *East European Politics*, 34 (3), 337-354.

Castaldo, A. (2020) Back to Competitive Authoritarianism? Democratic Backsliding in Vučić's Serbia, *Europe-Asia Studies*, 72 (10), 1617-1638.

Crouch, C. (2004). *Post Democracy*. Cambridge: Polity Press.

Dahl, R. A. (2017). *Demokrasi Üzerine*. (Çev. Betül Kadioğlu). Ankara: Phoneix Yayınevi.

Della Porta, D. (2017). Geç Neoliberalizmde İlerici ve Gerici Siyaset. Heinrich Geiselberger (Ed.), Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma içinde (s. 44-58). (Çev. Merisa Şahin vd.). İstanbul: Metis Yayınları.

Duckitt, J., Bizumic, B., Krauss, S. W., ve Heled, E. (2010). A Tripartite Approach to Right-Wing Authoritarianism: The Authoritarianism-Conservatism-Traditionalism model. *Political Psychology*, 31(5), 685-715.

Esen, B. ve Gumuscu, S. (2016) Rising Competitive Authoritarianism in Turkey, *Third World Quarterly*, 37 (9), 1581-1606.

Ewing, K. (2022). Right-Wing Populism, Illiberal Democracy, Trade Unions, and Workers' Rights. Angela Cornell ve Mark Barenberg (Eds.), *The Cambridge Handbook of Labor and Democracy* içinde (s. 66-84). Cambridge: Cambridge University Press.

Finchelstein, F. (2019). Faşizmden Popülizme. (Çev. Ali Karatay). İstanbul: İletişim Yayınları.

Fraser, N. (2017). İlerici Neoliberalizme Karşı Gerici Popülizm: Bir Hobson Seçimi. Heinrich Geiselberger (Ed.), Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma içinde (s. 59-68). (Çev. Merisa Şahin vd.). İstanbul: Metis Yayınları.

Freedom House. (2022). Freedom in The World 2022. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2022-02/FIW_2022_PDF_Booklet_Digital_Final_Web.pdf (Erişim Tarihi: 26.02.2022).

Giersdorf, S. ve Croissant, A. (2011) Civil Society and Competitive Authoritarianism in Malaysia, *Journal of Civil Society*, 7 (1), 1-21.

Gözler, K. (2012). Anayasa Hukukuna Giriş (19.baskı). Bursa: Ekin Yayınları.

Heywood, A. (2007). Siyasi İdeolojiler. (Çev. Ahmet Kemal Bayram vd.). Ankara: Adres Yayınları.

Huntington, S. P. (2007). Üçüncü Dalga: 20. Yüzyılın Sonlarında Demokratlaşma. (Çev. Ergun Özbudun). Ankara: Kıta Yayınları.

Illouz, E. (2017). Bağımsızlaşma Paradoksundan Liberal Elitlerin Ölümüne. Heinrich Geiselberger (Ed.), Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma içinde (s. 69-86). (Çev. Merisa Şahin vd.). İstanbul: Metis Yayınları.

Kapidžić, D. (2019). Subnational Competitive Authoritarianism and Power-Sharing in Bosnia and Herzegovina. *Southeast European and Black Sea Studies*, 20 (1), 81-101.

Krastev, I. (2017). Çoğunlukçu Gelecekler. Heinrich Geiselberger (Ed.), Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma içinde (s. 87-100). (Çev. Merisa Şahin vd.). İstanbul: Metis Yayınları.

- Levitsky S. ve Loxton, J. (2013) Populism and Competitive Authoritarianism in the Andes, *Democratization*, 20 (1), 107-136.
- Levitsky, S. ve Way L. A. (2002). The Rise of Competitive Authoritarianism. *Journal of Democracy*, 13 (2), 51-65.
- Mainwaring, S. (2012). From Representative Democracy to Participatory Competitive Authoritarianism: Hugo Chávez and Venezuelan Politics. *Perspectives on Politics*, 10 (4), 955–967.
- Mishra, P. (2017). Hınç Çağında Siyaset: Aydınlanmanın Karanlık Mirası. Heinrich Geiselberger (Ed.), *Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma içinde* (s. 128-142). (Çev. Merisa Şahin vd.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Misik, R. (2017). Cüret Etme Cesareti. Heinrich Geiselberger (Ed.), *Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma içinde* (s. 143-154). (Çev. Merisa Şahin vd.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Müller, J. W. (2019). Popülizm Nedir?. (Çev. Onur Yıldız). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Nachtwey, O. (2017). Uygarlık Dışına Çıkma: Batı Toplumlarındaki Geriye Yönelik Eğilimler Üzerine. Heinrich Geiselberger (Ed.), *Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma içinde* (s. 155-167). (Çev. Merisa Şahin vd.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Özbudun, E. (2015). Turkey's Judiciary and the Drift Toward Competitive Authoritarianism. *The International Spectator*, 50 (2), 42-55.
- Pirili, M. (2016). Devlet ve Otoriterlik Üzerine. *İktisat ve Toplum Dergisi*, (68), 12-19.
- Schmidt, A. G. (2002). Demokrasi Kuramlarına Giriş. (Çev. M. Emin Köktaş). Ankara: Vadi Yayınları.
- Shafi M. ve Subedi, D. B. (2020). Rise of Competitive Authoritarianism in Bangladesh. *Politics and Religion*, 14 (3), 431-459.
- Toprak, Z. (1992). Popülizm ve Türkiye'deki Boyutları. Tarih ve Demokrasi-Tarık Zafer Tunaya'ya Armağan içinde. Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği. İstanbul: Cem Yayınları.
- Yayla, A. (2017). Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler (4.baskı). Ankara: Adres Yayınları.
- Zakaria, F. (1997). The Rise of Illiberal Democracy. *Foreign Affairs*, 76 (6), 22-43.
- Zakaria, F. (1999). İlliberal Demokrasinin Yükselişi (Çev. Atilla Yayla). Sosyal ve Siyasal Teori (seçme yazılar) içinde (47-55). Ankara: Siyasal Kitabevi.